

CAPITOLUL II

FAZA CAMEREI PRELIMINARE

Secțiunea 1. Structuri tipice și atipice în procesul penal

Analizând modurile de derulare ale procesului penal, doctrina de specialitate, în acord cu dispozițiile legii, consacră o divizare a procesului în faze, etape și stadii. Această compartimentare presupune o derulare progresivă a activităților desfășurate de subiecții procesuali, cu anumite obiective specifice care pot fi atinse prin proceduri diferite, astfel încât finalizarea activităților ce caracterizează fiecare perioadă procesuală să facă posibilă declanșarea și desfășurarea următoarei perioade^[1].

Privit din această perspectivă, procesul penal are, ca regulă, o structură tipică și progresivă, compusă din urmărire penală, cameră preliminară, judecată și punerea în executare a hotărârii. În urmărire penală se strâng probele necesare pentru ca procurorul să decidă dacă dispune sau nu trimiterea inculpatului în judecată. După ce s-a emis rechizitoriul, urmează faza de cameră preliminară, care își propune să verifice legalitatea urmăririi penale. Atunci când constată că procurorul și organele de cercetare penală au acționat legal, judecătorul de cameră preliminară trece cauza în cea de-a treia fază, dispunând începerea judecății. Instanța de judecată analizează temeinicia acuzației aduse inculpatului și rezolvă acțiunea penală printr-o soluție de fond. Această soluție, odată ce rămâne definitivă, va fi pusă în aplicare în ultima etapă procesuală, prin demersurile întreprinse de judecătorul delegat cu executarea de la instanța de executare.

[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 205.

Desigur, nu este obligatoriu ca orice proces penal să atingă toate cele patru faze mai sus-amintite. Este posibil ca procurorul să dispună clasarea sau renunțarea la urmărirea penală, caz în care procesul nu cunoaște decât urmărirea penală. Tot astfel, chiar dacă s-a dispus trimiterea în judecată prin rechizitoriu, este posibil ca, după procedura camerei preliminare, să se dispună restituirea cauzei la procuror, ipoteză în care procesul regresează.

Pe lângă structura tipică, există însă și situații în care procesele penale se derulează în mod atipic, în sensul că avansează, dar prin omiterea unora dintre faze. Sunt două astfel de ipoteze: cea în care procurorul dispune trimiterea în judecată, dar prin acord de recunoaștere a vinovăției, și cea în care procurorul dispune clasarea cauzei penale, însă judecătorul de cameră preliminară admite plângerea împotriva soluției, o desființează și dispune începerea judecării. În ambele situații, după urmărirea penală se trece la judecată, sărindu-se peste faza camerei preliminare. Aceasta rezultă fără dubii, în primul rând, din dispozițiile art. 344 alin. (1) C. proc. pen., care arată că dosarul se repartizează judecătorului de cameră preliminară „după sesizarea instanței *prin rechizitoriu* (*n.a.* – așadar, nu prin alt act)”. Apoi, și dispozițiile art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) C. proc. pen. arată că, atunci când admite plângerea, judecătorul dispune „începerea *judecării*” (*s.n.*), nu a camerei preliminare. În fine, și dispozițiile art. 483 alin. (1) C. proc. pen. arată că, după încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, „procurorul sesizează *instanța*” (*s.n.*), și nu judecătorul de cameră preliminară.

Lipsa formală a fazei camerei preliminare, în cele două situații mai sus-arătate, nu trebuie însă înțeleasă ca o abdicare a legiuitorului de la ideea că asupra legalității urmăririi penale trebuie totuși să se pronunțe un judecător. În realitate, o asemenea verificare există, însă nu într-o reglementare delimitată atât de precis ca în cazul procesului penal tipic.

Astfel, în ipoteza plângerii împotriva soluției de clasare, judecătorul dispune începerea judecării numai după ce „verifică legali-

tatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează potrivit art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii” [art. 341 alin. (7) pct. 2 C. proc. pen.]. Se observă ușor că sunt aceleași verificări la care se recurge, în camera preliminară, și atunci când sesizarea se face prin rechizitoriu (desigur, lipsește analiza legalității sesizării instanței, dar este logic să fie așa din moment ce, în acest caz, actul de sesizare este însăși încheierea de admitere a plângerii, eventual deja verificată la rândul ei în calea de atac a contestației).

În cazul acordului de recunoaștere a vinovăției, legiuitorul a renunțat la faza camerei preliminare din considerente de celeritate, aceasta fiind una dintre rațiunile pentru care această procedură specială a fost introdusă în Codul de procedură penală. Însă, verificarea de legalitate a urmăririi penale există. Pe de o parte, conform art. 484 alin. (1) C. proc. pen., „dacă acordului de recunoaștere a vinovăției îi lipsește vreuna dintre mențiunile prevăzute la art. 482 sau dacă nu au fost respectate condițiile prevăzute la art. 483, instanța dispune acoperirea omisiunilor în cel mult 5 zile și sesizează în acest sens conducătorul parchetului care a emis acordul”. Față de dispozițiile art. 482-483 C. proc. pen., aceasta nu reprezintă altceva decât o verificare a regularității sesizării instanței. De pildă, în art. 482 lit. d) C. proc. pen. se arată că în cuprinsul acordului trebuie să existe „descrierea faptei” pentru care s-a încheiat; acesta este un aspect pe care instanța îl verifică, iar în cazul în care constată neconformități, dispune, în baza art. 484 alin. (1) C. proc. pen., remedierea lor.

Pe de altă parte, analizând acordul, instanța poate să dispună fie admiterea, fie respingerea, după cum sunt sau nu îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 C. proc. pen. pentru încheierea sa. Una dintre aceste condiții este, spre exemplu, ca din probele administrate să rezulte suficiente date cu privire la existența faptei și la vinovăția inculpatului. Este evident că, dacă instanța

consideră că aceste probe sunt nelegale, nu va putea valida acordul, ceea ce înseamnă că ea se va apleca, inerent, și asupra legalității administrării probelor în cursul urmăririi penale.

Față de cele mai sus expuse, pot afirma că *un filtru de verificare a legalității urmăririi penale există în toate tipurile de procese penale în care se ajunge la sesizarea instanței, indiferent de structura lor tipică sau atipică și indiferent dacă acest filtru îmbracă sau nu forma unei faze procesuale distincte.*

Secțiunea a 2-a. Obiectul fazei de cameră preliminară

Esența procedurii de cameră preliminară este aceea ca, atunci când sesizarea s-a realizat prin rechizitoriu, să se verifice *legalitatea* dosarului de urmărire penală întocmit de procuror și organele de cercetare penală, pentru a se stabili dacă acesta are aptitudinea formală de a declanșa cea de-a treia fază a procesului penal, anume judecata asupra fondului.

În aceste condiții, procedura urmărește să determine doar dacă actele de urmărire penală, privite în sens larg, au fost efectuate cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de lege, nu însă și dacă ele susțin sau nu acuzația sub aspect substanțial. Cu alte cuvinte, „temeinicia” acuzației excedează fazei de cameră preliminară, fiind inadmisibile orice fel de verificări asupra acestui aspect; ele vor cădea în sarcina exclusivă a instanței de judecată, în cea de-a treia fază procesuală, dacă, desigur, judecătorul de cameră preliminară a dispus în mod definitiv începerea judecării în cauză. Așa cum s-a subliniat în practica judiciară, „obiectul procedurii nu include, așadar, aspecte legate de temeinicia trimiterii în judecată sau de posibilitatea de a ordona administrarea unor noi probe de către procuror. În acest fel este ilustrat principiul separației funcțiilor judiciare în procesul penal, reglementat de art. 3 C. proc. pen., legiuitorul considerând că prerogativa străngerii mij-

loacelor de probă și aprecierea asupra oportunității trimiterii în judecată aparțin exclusiv Ministerului Public. Legiuitorul român a instituit un control de legalitate asupra actelor procurorului, fără a acorda însă judecătorului posibilitatea de a interveni în desfășurarea urmăririi penale”^[1].

Este totuși cazul să observăm, la acest moment al discuției, că legiuitorul a optat într-adevăr pentru o disociere a funcțiilor și atribuțiilor judiciare, dar aceasta abia după ce urmărirea penală s-a finalizat. Astfel, dacă avem în vedere exclusiv faza de urmărire penală, procurorul este cel care cumulează atât funcția de verificare a legalității, cât și pe cea de evaluare a temeiniciei materialului probator administrat. În acest sens, dispozițiile art. 327 C. proc. pen. subliniază că, pentru a dispune trimiterea în judecată, procurorul trebuie să constate că *„au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă și există probele necesare și legal administrate”*. Prin urmare, la terminarea urmăririi penale (ca și pe întreg parcursul ei), procurorul exercită atât atribuții legate de fundamentul material al trimiterii în judecată, căci el este dator să stabilească dacă urmărirea penală este completă, iar probele administrate arată în mod necesar că fapta există, constituie infracțiune, a fost comisă de inculpat și sunt întrunite condițiile privind tragerea la răspundere penală a acestuia, dar are și competența de a analiza legalitatea modului în care urmărirea penală s-a derulat, invalidând, dacă este cazul, acele acte de urmărire despre care apreciază că sunt nelegale, căci trimiterea în judecată este posibilă numai dacă probele au fost legal administrate și au fost respectate și celelalte dispoziții legale în materie. Așadar, o primă verificare de temeinicie și legalitate a acuzației aparține în realitate procurorului și se realizează la finalul fazei de urmărire

^[1] C.A. Timișoara, încheierea judecătorului de cameră preliminară nr. 86/2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 704-705.

penală. Abia după aceasta, în succesiunea procesului penal, funcțiile judiciare se despart: legalitatea urmăririi penale trece în competența judecătorului de cameră preliminară, iar temeinicia acuzației va face obiectul competenței funcționale a instanței de judecată.

În concret, *obiectul* procedurii de cameră preliminară este detaliat prin dispozițiile art. 342 C. proc. pen. și constă în verificarea, după trimiterea în judecată a cauzei, a patru mari aspecte: competența instanței sesizate prin rechizitoriu de a proceda la judecarea cauzei, legalitatea actului de sesizare a instanței, legalitatea administrării probelor în cursul urmăririi penale și legalitatea efectuării actelor de urmărire penală.

2.1. Verificarea competenței instanței

Instanța investită cu judecarea cauzei este determinată de procuror prin rechizitoriu, conform dispozițiilor art. 329 alin. (2) C. proc. pen. Evident, aprecierea procurorului în acest sens este supusă cenzurii instanței, întrucât instanța este cea care trebuie să procedeze la judecarea cauzei cu respectarea tuturor dispozițiilor legale, deci inclusiv a celor care îi normează competența personală, materială, teritorială.

Legiuitorul a decis ca verificarea competenței instanței de judecată să constituie o atribuție a judecătorului de cameră preliminară. O asemenea reglementare este logică întrucât în desfășurarea activităților procesuale primul aspect care trebuie stabilit este cine poate, conform legii, să efectueze acele activități^[1]. În

^[1] Legislația procesual penală cunoaște doar două excepții de la regula că problema competenței primează asupra oricărei alte chestiuni. Este vorba, pe de o parte, despre efectuarea actelor urgente în cursul urmăririi penale, prevăzută la art. 60 C. proc. pen., situație în care: „Procurorul sau organul de cercetare penală, după caz, este obligat să efectueze actele de urmărire penală care nu suferă amânare, *chiar dacă acestea privesc o cauză care nu*